

ساخت و اعتبار یابی پرسشنامه سکوت زناشویی

سحر رضایی^۱، آراس رسولی^۲

تاریخ دریافت: ۹۸/۰۲/۱۴

تاریخ پذیرش: ۹۸/۰۴/۱۰

چکیده

سکوت زناشویی خودداری از بیان نظرات و انتظارات راجع به مشکلات زناشویی و پذیرش منفعلانه تعارضات و سرکوب نمودن هیجانات در خود است. با توجه به آمار رو به رشد طلاق و اهمیت سکوت زناشویی و تأثیرات آن بر زندگی مشترک زوجین، پژوهش حاضر با هدف ساخت و اعتباریابی پرسشنامه سکوت زناشویی بود. به این منظور از بین زوجین مراجعه‌کننده به دادگاه‌ها و مراکز مشاوره تعداد ۲۸۰ نفر به روش نمونه‌گیری تصادفی انتخاب و به ابزار پژوهش پاسخ دادند. ابزار پژوهش شامل پرسشنامه ۳۶ سؤالی سکوت زناشویی است که توسط محقق ساخته و تنظیم شد. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش تحلیل عاملی اکتشافی با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS استفاده شد. یافته‌های بدست آمده از این پژوهش حاکی از آن است که مهارت‌های ارتباطی بیشترین میزان همبستگی را با سایر مؤلفه‌ها دارد. همچنین بالاترین همبستگی بین مؤلفه عدم مهارت‌های ارتباطی با مؤلفه ترس بود. همبستگی سایر مؤلفه‌ها (شک و بی‌اعتمادی، بی‌علاقگی به همسر، موانع فرهنگی و ذهنی و فرزندان) نیز معنی‌داری بوده است؛ بنابراین نتایج نشان داد که این پرسشنامه از روایی و پایایی مطلوبی برخوردار است.

واژگان کلیدی: ساخت، اعتباریابی، روایی و پایایی، سکوت زناشویی.

۱. کارشناسی ارشد، راهنمایی و مشاوره، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران (نویسنده مسئول)

saharrazaie@gmail.com

۲. استادیار، مشاوره، واحد مهاباد، دانشگاه آزاد اسلامی، مهاباد، ایران.

مقدمه

خانواده، شالوده اساسی ساختار اجتماعی جوامع است که با ازدواج و آغاز زندگی زناشویی شکل می‌گیرد (نوابی نژاد، ۱۳۹۶). از آنجایی که رابطه زناشویی، زیربنای روابط خانوادگی و تربیت نسل‌های آینده است و به‌عنوان اساسی‌ترین رابطه انسانی تلقی می‌شود، استحکام و بهبود آن همواره از اهمیت و توجه والایی برخوردار است (متسون، روز، جانسون، دیوید سون و فینچام، ۲۰۱۳). در سال‌های اخیر افزایش آمار روزافزون طلاق این پدیده را به یک معضل مهم اجتماعی تبدیل کرده است (رضایی و همکاران، ۱۳۹۶).

در این بین برخی ازدواج‌ها با طلاق پایان نمی‌یابند، بلکه به ازدواج‌های توخالی تبدیل می‌شوند که فاقد عشق، صمیمیت و دوستی هستند و همسران فقط با جریان زندگی خانوادگی به پیش می‌روند و زمان را سپری می‌کنند (استیل و کید، ۲۰۰۱ به نقل از خان محمدی و همکاران، ۱۳۹۷). براین اساس پژوهش براوو و لمپکین (۲۰۱۰) نشان داد که یکی از مهم‌ترین عوامل اختلافات زناشویی، نیازهای برآورده نشده زوجین است (محمدی و همکاران، ۱۳۹۷)، به نظر می‌رسد بسیاری از مشکلات ارتباطی یا نارضایتی همسران از عدم ارضای نیازهای روان‌شناختی و نیز انتظارات غیرواقعی و مبهم و یا فاصله زیاد بین انتظارات پیش از رابطه و واقعیت موجود نشأت می‌گیرد (ثنایی، ۱۳۷۹).

علل متفاوتی برای طلاق عاطفی وجود دارد از جمله محدودیت‌های فرهنگی، قومی و اجتماعی، ترس از واکنش اطرافیان، ترس از تنها ماندن، مشکلات اقتصادی و نگرانی از بزرگ کردن فرزندان، مانع از رسیدن به مرحله طلاق رسمی می‌شود (بخارایی، ۲۰۰۷ به نقل از آناهیتا خدابخشی کولایی و همکاران، ۱۳۹۸).

پژوهشگران بسیاری بر مقوله ازدواج و خانواده به کار و پژوهش پرداخته‌اند. گاتمن پژوهشگر برجسته حوزه خانواده و ازدواج که نزدیک به چهل سال به‌صورت گسترده روی طلاق و عوامل پیش‌بینی‌کننده آن تحقیق نموده است. از دیدگاه گاتمن چهار عامل می‌توانند پیش‌بینی کنند که آیا زوجین با شادکامی به زندگی خود ادامه می‌دهند و یا آنکه جدا می‌شوند که این عوامل عبارت‌اند از: ۱- آغاز خشونت بار ۲- حضور چهار مهاجم

1. Metson, Rouge, Johnson, David Sun and Fincham
2. Stainless steel

شامل: ایرادگیری، بی‌احترامی، حالت تدافعی، کشیدن دیوار سنگی (سکوت) غرقه شدن ۳-شکست اقدامات جبرانی و ۴- خاطرات ناگوار (آبروی، بهرامی، فاتحی زاده و شاهمرادی، ۱۳۹۰).

در نظریه گاتمن نیز دیوار سنگی همان اجتناب از پاسخ‌های کلامی و غیرکلامی از طرف زوجین است که این سوارکار مخرب دیرتر از سه سوارکار دیگر آشکار می‌شود (گاتمن^۱، ترجمه مصباح، معتمدی و پیروی، ۱۳۸۵).

به‌طورکلی سکوت عبارت است از خودداری از بیان نظرات، علایق، انتظارات و احساسات راجع به مسائل و مشکلات زناشویی و به‌نوعی چشم‌پوشی کردن منفعلانه از تعارضات که با سرکوب نمودن عواطف و احساسات ناشی از آن تعارضات همراه می‌باشد. از عواملی که باعث سکوت زناشویی می‌شود می‌توان به ترس (ترس از طرد شدن و تنهایی، ترس از جدایی و برهم خوردن رابطه زناشویی، ترس از پرخاشگری و زورگویی و ترس از تحقیرشدن توسط همسر)، شک و بی‌اعتمادی (فرد به دلیل سوءظن و بدبینی در مقابل همسرش از مطرح نمودن برخی واقعیات و انتظاراتش خودداری می‌کند)، مهارت‌های ارتباطی (فرد قادر به بیان احساسات، عواطف، واقعیات و اطلاعات به‌صورت فعال و پویا در برقراری ارتباط با همسرش نمی‌باشد) و موانع فرهنگی و ذهنی (شرم و حیای فرد به دلیل معذوریت فرهنگی و تابو دانستن حقایق از بیان برخی تمایلات خود صرف‌نظر می‌کند) می‌توان اشاره کرد.

سکوت زناشویی را می‌توان به‌عنوان یک تهدید و یک اختلال در روابط و به‌عنوان علت یا نشانه پریشانی ارتباط با صمیمیت محدود، کمبود حمایت عاطفی و احساس جدایی تلقی کرد. می‌توان گفت که همین تاریکی و اختلال در روابط و سکوت زناشویی کم‌کم زمینه‌ساز پیامدهای منفی از جمله احساس تنهایی، فقدان شادکامی، فقدان امید به زندگی، نگرانی خانواده راهیاب برای ازدواج سایر فرزندان، نارضایتی جنسی، تعارض زناشویی و طلاق عاطفی می‌شود.

در بررسی ادبیات و پیشینه پژوهش در زمینه سکوت زناشویی می‌توان چنین استنباط نمود، پژوهشگران در پژوهش‌های خود متغیر بااهمیتی مانند سکوت زناشویی را مورد توجه

و بررسی قرار نداده‌اند. حال اینکه، سکوت زناشویی یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های تأثیرگذار بر روابط زوجین است که اغلب مشاوران خانواده با آن برخورد می‌کنند و همین امر می‌تواند یکی از دلایل ضرورت و اهمیت بررسی این موضوع و پژوهش در رابطه با این متغیر باشد. در حال حاضر در ایران و حتی خارج از کشور ابزاری که پایایی و روایی مناسبی برخوردار باشد و بتواند درمانگران را به نتایج دلخواه برساند وجود ندارد. از سویی دیگر مشاوران خانواده نیاز مبرمی به پرسشنامه‌ای معتبر دارند که بتوانند با حداقل خطا عوامل خطرسازی که زندگی زناشویی را تهدید می‌کند را مورد شناسایی قرار داده که متناسب فرهنگ و جامعه‌ی ایرانی باشد. از آنجا که پیشرفت روزافزون دانش روانشناسی، نیاز مبرم به دسترسی ابزارهای دقیق و عینی دارد تا بهتر بتواند به ارزیابی و سنجش مقوله‌های مختلف روانی پردازد و از طرفی سکوت زناشویی به‌عنوان یکی از عوامل مهم در روابط زناشویی و ایجاد تعارضات زناشویی است که در جامعه ما این ساخت ابزار مورد توجه قرار نگرفته است. لذا نیاز به یک ابزار مهم و معتبر مبتنی بر شرایط موجود جامعه بیش‌ازپیش احساس می‌شود. حال با توجه به اهمیت و ضرورت موضوع و عدم ابزاری مناسب جهت ارزیابی و سنجش این سازه مهم در زندگی زناشویی مورد توجه قرار گرفت. لذا هدف کلی این پژوهش ساخت و اعتباریابی پرسشنامه سکوت زناشویی است.

روش

روش پژوهش در بخش کمی توصیفی پیمایشی و روش تحلیل همبستگی از نوع تحلیل ماتریس واریانس- کوواریانس است. جامعه آماری این پژوهش زوجین مراجعه‌کننده به دادگاه‌ها و مراکز مشاوره شهرستان کرمانشاه بود. به دلیل اینکه هدف پژوهش حاضر به دنبال ساخت و اعتباریابی پرسشنامه سکوت زناشویی بود و برای بررسی اعتبار سازه نیاز به اجرای تحلیل عاملی وجود داشت، حجم نمونه ۲۸۰ نفر در نظر گرفته شد. این ۲۸۰ نفر به روش نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شدند و پرسشنامه‌ها توسط زوجین به‌صورت جداگانه تکمیل شد.

ابزار پژوهش: ساخت ابزار سکوت زناشویی با توجه به نتایج به دست آمده از مصاحبه بود. پس از کدگذاری و تحلیل مصاحبه‌ها و بر اساس مؤلفه‌های استخراج‌شده از مصاحبه‌ها، ابزاری متناسب با بافت ایرانی برای اندازه‌گیری سکوت زناشویی تنظیم شد.

تعداد ۵۰ سؤال برای اندازه‌گیری شش مؤلفه سکوت زناشویی تهیه شد. اعتبار محتوای پرسشنامه از نظر متخصصان مورد بررسی قرار گرفت و تعداد ۲۴ سؤال بر اساس نظر متخصصان از مجموعه سؤال‌ها حذف شد. پس از بررسی اعتبار محتوا و حصول اطمینان لازم، پرسشنامه به صورت مقدماتی بر روی نمونه ۳۰ نفری از جامعه آماری اجرا شد. هدف از این مرحله بررسی وضوح و ابهام سؤال‌ها و در صورت لزوم اعمال تغییرات مورد نیاز بود که در پایان این مرحله ۴ سؤال حذف گردید. با توجه به وضوح سؤال‌ها و عدم ابهام در این خصوص، پرسشنامه ۳۲ سؤالی در بین ۲۸۰ زوجین مراجعه‌کننده به دادگاه‌ها و مراکز مشاوره شهرستان کرمانشاه بود اجراء و ویژگی‌های روان‌سنجی آن مورد بررسی قرار گرفت.

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها: داده‌های بدست آمده در این پژوهش، با روش تحلیل عاملی اکتشافی و با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

جدول ۱. مؤلفه‌های پرسشنامه سکوت زناشویی	
جدول ۱ مؤلفه‌های پرسشنامه محقق ساخته سکوت زناشویی	
سؤالات	مؤلفه
۸ تا ۱	ترس
۱۱ تا ۹	شک و بی‌اعتمادی
۱۶ تا ۱۲	بی‌علاقگی به همسر
۲۵ تا ۱۷	عدم مهارت‌های ارتباطی
۲۹ تا ۲۶	موانع فرهنگی و ذهنی
۳۲ تا ۳۰	فرزندان

در جدول ۱ مؤلفه‌های پرسشنامه سکوت زناشویی ذکر شد. براین اساس، ترس شامل: ترس از طرد شدن و تنهایی، برهم خوردن رابطه زناشویی، ترس از پرخاشگری و زورگویی، ترس از تحقیر شدن توسط همسر است؛ شک و بی‌اعتمادی شامل: سوظن و بدبینی در مقابل همسر است که سبب عدم دریافت واقعیات و انتظارات زوجین نسبت به هم است؛ بی‌علاقگی به همسر شامل: دوست داشتن و تمایل به زندگی با همسر است؛ مهارت‌های ارتباطی شامل: بیان احساسات، عواطف، واقعیات و اطلاعات به صورت فعال و پویا در برقراری ارتباط با همسر است؛ موانع فرهنگی و ذهنی شامل: معذوریت فرهنگی

تابو دانستن برخی موارد می باشد که سبب صرفه نظر زوجین از تمایلات است و فرزندان: وجود فرزند باعث ایجاد سکوت است.

نتایج

نتایج جدول (۳) نشان داد که ۵۵ درصد آزمودنی های این پژوهش را زنان و ۴۵ درصد را مردان تشکیل داده است. ۳۳/۲ درصد (۹۳ نفر) خانه دار، ۴۲/۵ درصد (۱۱۹ نفر) دارای شغل آزاد و ۲۴/۳ درصد (۶۸ نفر) دارای شغل دولتی بودند. همچنین، نتایج جدول شماره ۱ نشان داد که تعداد ۱۳۴ نفر تنها یک فرزند (۴۷/۹ درصد)، تعداد ۹۴ نفر دو فرزند (۳۳/۶ درصد) و تعداد ۵۲ نفر سه فرزند و بیشتر (۱۸/۶ درصد) دارند. جهت پی بردن به این نکته که می توان گویه تأثیر گذار بر سکوت زناشویی را به چندین مؤلفه تقلیل داد یا خیر، از دو آزمون شاخص کفایت نمونه گیری کایزر مایراولکین (KMO)^۱ و آزمون بارتلت^۲ استفاده شد. استفاده از روش تحلیل عامل اکتشافی مشتمل بر چند مرحله می باشد که در جداول ۳ تا ۷ ارائه شده است.

جدول ۲. داده های توصیفی متغیرهای جمعیت شناختی

تعداد		متغیرهای پژوهش	
درصد			
۵۵	۱۵۴	زن	جنسیت
۴۵	۱۲۶	مرد	
۳۳/۲	۹۳	خانه دار	شغل
۴۲/۵	۱۱۹	آزاد	
۲۴/۳	۶۸	دولتی	
۲۳/۹	۶۷	دیپلم و پایین تر	تحصیلات
۲۴/۶	۶۹	کاردانی	
۳۵	۹۸	کارشناسی	
۱۶/۵	۴۶	کارشناسی ارشد و بالاتر	
۱۰/۴	۲۹	۲ سال و کمتر	سال های مشترک زندگی
۲۹/۳	۸۲	۳ تا ۵ سال	
۳۹/۶	۱۱۱	۶ تا ۱۰ سال	
۲۰/۷	۵۸	بالای ۱۰ سال	

1. Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy
2. Bartlett's Test of Sphericity

۴۷/۹	۱۳۴	یک فرزند	تعداد فرزندان
۳۳/۶	۹۴	دو فرزند	
۱۸/۵	۵۲	سه فرزند و بیشتر	

- شناخت امکان انجام تحلیل عاملی بر روی داده‌ها

با نتایج جدول (۳) نشان داد که مقادیر حاصل از آزمون KMO برابر با (۰/۹۳۲) بوده که در حد بسیار بالایی و نزدیک به عدد ۱ می‌باشد. نتیجه آنکه انجام تحلیل عاملی برای داده‌های پرسشنامه پژوهش امکان‌پذیر بوده و می‌توان داده‌ها را به یک سری مؤلفه پنهان (مکنون) زیربنایی و بنیادی تقلیل داد. همچنین نتیجه آزمون بارتلت که برابر (۸۶۷۰/۹۴۷) بوده و در سطح خطای کوچکتر از (۰/۰۱) معنی‌دار است، لذا با اطمینان ۹۹ درصد ماتریس همبستگی بین گویه‌ها، ماتریس همانی و واحد نمی‌باشد؛ یعنی از یک طرف بین گویه‌های داخل هر مؤلفه همبستگی بالایی وجود دارد و از طرف دیگر بین گویه‌های یک مؤلفه با گویه‌های مؤلفه دیگر، هیچگونه همبستگی مشاهده نمی‌شود.

جدول ۳. نتایج آزمون KMO و بارتلت

آزمون بارتلت		
KMO	کای دو	درجه آزادی
۰/۹۳۲	۸۶۷۰/۹۴۷	۶۳۰
	معنی‌داری	۰/۰۰۱

- شناخت سهم مجموعه عامل‌ها در تبیین واریانس هر گویه: همچنین میزان سهم مؤلفه‌ها در تبیین واریانس هر گویه در جدول (۴) نشان داده شده است. لازم است که مؤلفه‌ها حداقل میزان ۵۰ درصد از واریانس هر گویه را تبیین و استخراج کنند؛ بنابراین میزان واریانس استخراجی مناسب باید بالاتر از مقدار (۰/۵) باشد.

ستون اول جدول (۴) با عنوان Initial (اولیه) نشان دهنده مقدار کل واریانس هر متغیر می‌باشد؛ که مجموعه این عوامل می‌توانند (نه اینکه توانسته‌اند) آن را تبیین کنند؛ بنابراین از آنجا که مؤلفه‌ها می‌توانند کلیه واریانس یک متغیر را تبیین کنند، لذا این مقدار برای تمام گویه‌ها (متغیرها) برابر عدد ۱ می‌باشد؛ اما ستون دوم با عنوان Extraction (استخراج) نشان دهنده مقداری از واریانس هر متغیر می‌باشد؛ که مجموعه عوامل مورد نظر توانسته‌اند (نه اینکه می‌توانند) آن را تبیین کنند. مقدار این واریانس از (۰) تا (۱) نوسان

دارد. لذا با توجه به جدول (۴) کمترین میزان واریانس استخراجی برای گویه ۳۱ یعنی «عدم بیان مسائل جنسی» بوده که برابر (۰/۶۰۱) و بیشترین میزان واریانس استخراجی برای گویه ۳۲ یعنی «ابراز عقیده راحت در مورد تربیت فرزندان» بوده که برابر (۰/۸۳۵) می باشد. لذا می توان چنین نتیجه گرفت که مجموع مؤلفه های استخراج شده توانسته اند به میزان مطلوبی تغییرات هر گویه را تبیین کنند.

جدول ۴. اشتراکات بین متغیرها و عوامل

ردیف	گویه ها	اولیه	استخراجی	ردیف	گویه ها	اولیه	استخراجی
۱	نادیده گرفتن انتقادات	۱/۰۰	۰/۸۰۴	۱۹	سکوت در هنگام تصمیم گیری های خانوادگی	۱/۰۰	۰/۷۵۸
۲	حفظ بنیان خانواده	۱/۰۰	۰/۷۶۴	۲۰	قهر با همسر در هنگام دلخوری	۱/۰۰	۰/۷۲۵
۳	تحقیر کردن	۱/۰۰	۰/۷۵۳	۲۱	سکوت در هنگام بروز مشاجرات خانوادگی	۱/۰۰	۰/۷۱۳
۴	ترس از ترک همسر در قبال بیان خواسته ها	۱/۰۰	۰/۷۹۰	۲۲	سکوت به نشانه نارضایتی از کارهای همسر	۱/۰۰	۰/۶۶۸
۵	ترس از ترک همسر در قبال مشکلات جنسی	۱/۰۰	۰/۸۱۳	۲۳	عدم درد و دل کردن با همسر	۱/۰۰	۰/۶۷۴
۶	حفظ آرامش خود و فرزندان	۱/۰۰	۰/۸۰۴	۲۴	عدم اشتیاق همسر به شنیدن صحبت ها	۱/۰۰	۰/۶۷۰
۷	جلوگیری از جریحه دار شدن احساسات همسر	۱/۰۰	۰/۶۸۰	۲۵	نبود فرصت گفتگو به دلیل مشغله های زیاد	۱/۰۰	۰/۷۶۱
۸	جلوگیری از تهاجم و پرخاشگری همسر	۱/۰۰	۰/۷۴۶	۲۶	عدم تصمیم گیری صحیح	۱/۰۰	۰/۶۷۴
۹	عدم علاقه همسر به شنیدن صحبت ها	۱/۰۰	۰/۶۳۸	۲۷	شرم از بیان علاقه کلامی به همسر	۱/۰۰	۰/۷۴۹
۱۰	عدم صداقت در رابطه	۱/۰۰	۰/۶۶۸	۲۸	عدم گفتگوی راحت در مورد مسائل جنسی	۱/۰۰	۰/۷۳۴

۰/۷۷۶	۱/۰۰	عدم بیان نیازهای جنسی	۲۹	۰/۷۲۵	۱/۰۰	عدم رازداری	۱۱
۰/۷۳۸	۱/۰۰	عدم احساس آزادی در تمایلات جنسی	۳۰	۰/۶۷۱	۱/۰۰	بدبینی نسبت به رفتار همسر	۱۲
۰/۶۰۱	۱/۰۰	عدم بیان مسائل و مشکلات جنسی	۳۱	۰/۷۹۴	۱/۰۰	نبود علاقه و دوست داشته شدن توسط همسر	۱۳
۰/۸۳۵	۱/۰۰	ابراز عقیده راحت در مورد تربیت فرزندان	۳۲	۰/۶۰۷	۱/۰۰	طفره رفتن از صیحت در مورد مشکلات	۱۴
۰/۷۸۴	۱/۰۰	عدم نظر مشترک درباره تشویق و تنبیه کودکان	۳۳	۰/۶۵۵	۱/۰۰	انزجار از همسر	۱۵
۰/۷۶۵	۱/۰۰	سکوت در ارتباط با موارد تربیتی فرزندان	۳۴	۰/۶۸۱	۱/۰۰	سکوت به نشانه بی‌علاقگی به همسر	۱۶
۰/۶۵۶	۱/۰۰	مانع بودن بچه‌ها از درد و دل با همسر	۳۵	۰/۶۹۵	۱/۰۰	عدم اهمیت به بیان مسائل و مشکلات از سوی همسر	۱۷
۰/۶۴۲	۱/۰۰	دخالته نکردن در مسائل و مشکلات فرزندان	۳۶	۰/۶۶۶	۱/۰۰	مشکل بودن بیان عواطف و احساسات	۱۸

شیوه استخراج: آنالیز مؤلفه‌های اساسی

- شناخت سهم هر عامل در تبیین مجموع واریانس تمامی گویه‌ها: در مرحله‌ی بعدی باید دانست که هر مؤلفه توانسته است چند درصد از واریانس مجموعه متغیرها را تعیین کند. این مسئله در جدول (۶) با عنوان کل واریانس تبیین شده^۱ قابل نتیجه‌گیری می‌باشد. در این جدول مقادیر ویژه^۲، درصد واریانس و درصد واریانس تجمعی تبیین شده از مجموعه داده‌ها توسط هر مؤلفه آمده است.

در ستون اول جدول (۵) مشاهده می‌شود که تنها ۶ مؤلفه پس از چرخش باقی مانده‌اند که کل واریانس استخراج شده برای هر مؤلفه بیشتر از مقدار ۱ می‌باشد، بنابراین نتیجه می‌شود که از کل ۳۶ گویه پرسشنامه سکوت زناشویی تنها ۶ مؤلفه می‌توان استخراج نمود.

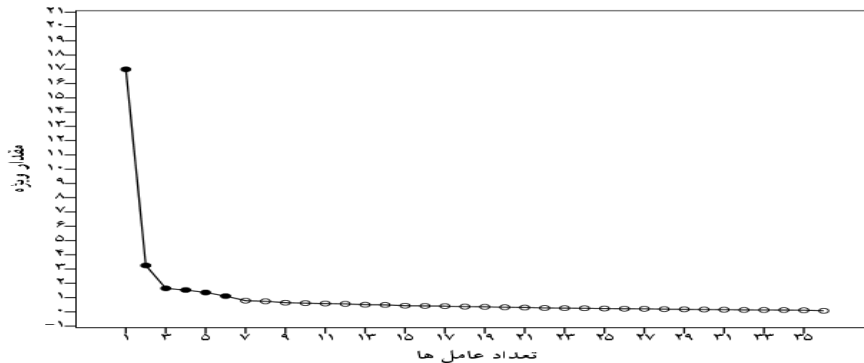
1. total Variance Explained
2. Initial Eigenvalues

در بخش مقادیر ویژه اولیه بر اساس معیار کیزر^۱، تنها ۶ مؤلفه اول که مقدار ویژه آنها بالاتر از مقدار ۱ می باشد، انتخاب می شوند. سهم هر مؤلفه در تبیین واریانس پرسشنامه سکوت زناشویی به صورت نزولی می باشد. مؤلفه اول بیشترین سهم یعنی (۴۷/۲۱۷) درصد با مقدار ویژه (۱۶/۹۹۸) و مؤلفه ششم کمترین سهم یعنی (۳/۰۶۱) درصد (با مقدار ویژه ۱/۰۲) را در تبیین واریانس ۳۶ گویه داشتند. سهم تبیین واریانس برای مؤلفه دوم برابر با (۹/۰۲۷) درصد، برای مؤلفه سوم برابر با (۴/۵۶۷) درصد، برای مؤلفه چهارم برابر با (۴/۲۴۶) درصد و برای مؤلفه پنجم برابر با (۳/۷۶۰) درصد است. در مجموع این شش مؤلفه بدست آمده توانسته اند بیش از ۷۱ درصد واریانس کل مؤلفه ها را تبیین کنند.

جدول ۵. کل واریانس تبیین شده توسط عوامل مکنون سکوت زناشویی

ردیف	مجموع مجذورات بارهای مؤلفه‌ی استخراج شده			مقادیر ویژه اولیه			مجموع مجذورات بارهای مؤلفه‌ی چرخش یافته
	درصد واریانس	درصد واریانس	کل	درصد واریانس	درصد واریانس	کل	
۱	۴۷/۲۱۷	۴۷/۲۱۷	۱۶/۹۹۸	۴۷/۲۱۷	۴۷/۲۱۷	۱۶/۹۹۸	۱۴/۴۶۳
۲	۹/۰۲۷	۹/۰۲۷	۳/۲۵۰	۹/۰۲۷	۹/۰۲۷	۳/۲۵۰	۱۳/۴۰۹
۳	۴/۵۶۷	۴/۵۶۷	۱/۶۴۴	۴/۵۶۷	۴/۵۶۷	۱/۶۴۴	۸/۲۲۶
۴	۴/۲۴۶	۴/۲۴۶	۱/۵۲۸	۴/۲۴۶	۴/۲۴۶	۱/۵۲۸	۱۰/۵۴۴
۵	۳/۷۶۰	۳/۷۶۰	۱/۳۵۴	۳/۷۶۰	۳/۷۶۰	۱/۳۵۴	۵/۱۴۱
۶	۳/۰۶۱	۳/۰۶۱	۱/۱۰۲	۳/۰۶۱	۳/۰۶۱	۱/۱۰۲	۶/۲۴۷

شیوه استخراج: آنالیز مؤلفه‌های اساسی

شکل ۱. نمودار سنگ‌ریزه جهت تعیین تعداد عوامل مکنون

شکل (۱)، نمودار سنگ‌ریزه یا همان اسکری پلات را برای تعیین تعداد عوامل مکنون سکوت زناشویی نشان می‌دهد. همان‌طور که مشاهده می‌شود تعداد شش مؤلفه مقدار ویژه بزرگتر از ۱ دارند که این نمودار نیز مؤید معیار کیزر می‌باشد.

- شناخت ماتریس همبستگی بین گویه‌ها و عامل‌ها و دسته‌بندی هر گویه در هر عامل: جهت دسته‌بندی گویه‌ها در بین مؤلفه‌ها بر اساس جدول (۶) ماتریس همبستگی ساختار بعد از چرخش استفاده می‌شود. در این جدول مقادیر همبستگی‌ها بین ۱- و ۱+ نوسان دارد و برای هر گویه بزرگترین بار مؤلفه‌ی آن بر روی مؤلفه‌ها در نظر گرفته می‌شود. در جدول (۶) بزرگترین بارهای مؤلفه‌ی گویه‌ها بر روی هر مؤلفه نشان داده شده است. گویه‌هایی که با هم بیشترین بار را روی یک مؤلفه دارند، تشکیل آن مؤلفه را می‌دهند.

بر این اساس گویه‌های «مشکل بودن بیان عواطف و احساسات»، «سکوت در هنگام تصمیم‌گیری‌های خانوادگی»، «قهر با همسر در هنگام دلخوری»، «سکوت در هنگام بروز مشاجرات خانوادگی»، «سکوت به نشانه نارضایتی از کارهای همسر»، «عدم درد و دل کردن با همسر»، «عدم اشتیاق همسر به شنیدن صحبت‌ها»، «نبود فرصت گفتگو به دلیل مشغله‌های زیاد» و «عدم تصمیم‌گیری صحیح» به ترتیب با بارهای مؤلفه‌ی (۰/۷۶۸)، (۰/۸۵۶)، (۰/۸۳۰)، (۰/۸۲۴)، (۰/۸۰۷)، (۰/۸۰۹)، (۰/۷۷۸)، (۰/۸۴۶) و (۰/۷۹۰) جزو مؤلفه اول محسوب می‌شوند و می‌توان بر اساس مفاهیم و مبانی نظری نام «مهارت‌های ارتباطی» را برای این مؤلفه انتخاب نمود. گویه‌های «نادیده گرفتن انتقادات»، «حفظ بنیان خانواده»، «تحقیر کردن»، «ترس از ترک همسر در قبال بیان خواسته‌ها»، «ترس از ترک همسر در قبال مشکلات جنسی»، «حفظ آرامش خود و فرزندان»، «جلوگیری از جریحه‌دار شدن

احساسات همسر» و «جلوگیری از تهاجم و پرخاشگری همسر» به ترتیب با بارهای مؤلفه‌ی (۰/۸۶۶)، (۰/۸۷۳)، (۰/۸۵۲)، (۰/۸۸۲)، (۰/۸۹۹)، (۰/۸۹۰)، (۰/۸۲۰) و (۰/۸۵۱) جزو مؤلفه دوم محسوب می‌شوند و می‌توان بر اساس مفاهیم و مبانی نظری نام «ترس از مواجهه» را برای این مؤلفه انتخاب نمود. گویه‌های «نبود علاقه و دوست داشته شدن توسط همسر»، «طرفه رفتن از صحبت در مورد مشکلات»، «انزجار از همسر»، «سکوت به نشانه بی‌علاقگی به همسر» و «عدم اهمیت به بیان مسائل و مشکلات از سوی همسر» به ترتیب با بارهای مؤلفه‌ی (۰/۸۲۹)، (۰/۷۶۷)، (۰/۷۶۶)، (۰/۸۰۷) و (۰/۸۲۳) جزء مؤلفه سوم محسوب می‌شوند و می‌توان بر اساس مفاهیم و مبانی نظری نام «بی‌علاقگی به همسر» را برای این مؤلفه انتخاب نمود. همچنین گویه‌های «شرم از بیان علاقه کلامی به همسر»، «عدم گفتگوی راحت در مورد مسائل جنسی»، «عدم بیان نیازهای جنسی» و «عدم احساس آزادی در تمایلات جنسی» به ترتیب با بارهای مؤلفه‌ی (۰/۸۳۸)، (۰/۸۴۴)، (۰/۸۷۳) و (۰/۸۳۳) جزء مؤلفه چهارم محسوب می‌شوند و می‌توان بر اساس مفاهیم و مبانی نظری نام «ارتباط جنسی» را برای این مؤلفه اختیار نمود. همچنین گویه‌های «ابراز عقیده راحت در مورد تربیت فرزندان»، «عدم نظر مشترک درباره تشویق و تنبیه کودکان» و «سکوت در ارتباط با موارد تربیتی فرزندان» به ترتیب با بارهای مؤلفه‌ی (۰/۸۸۵)، (۰/۸۳۳)، (۰/۸۴۳) جزو مؤلفه پنجم محسوب می‌شوند و می‌توان بر اساس مفاهیم و مبانی نظری نام «فرزندان» را برای این مؤلفه اختیار نمود. همچنین گویه‌های «عدم علاقه همسر به شنیدن صحبت‌ها»، «عدم صداقت در رابطه» و «رازدار نبودن همسر» نیز به ترتیب با بارهای مؤلفه‌ی (۰/۷۷۷)، (۰/۷۵۵) و (۰/۸۲۵) جزء مؤلفه ششم تعیین شده و می‌توان بر اساس مفاهیم نظری پژوهش نام «شک و بدبینی» را برای این مؤلفه برگزید. سایر گویه‌ها بعد از چرخش بار مؤلفه‌ی کمتر از (۰/۷) به خود گرفتند که به دلیل کافی نبودن بار مؤلفه‌ای از پرسشنامه حذف می‌گردند.

جدول ۶. ماتریس همبستگی بین گویه‌ها با مؤلفه‌های استخراج شده بعد از چرخش (ماتریس ساختار)

گویه‌ها	مؤلفه‌ها					
	۱	۲	۳	۴	۵	۶
۱- نادیده گرفتن انتقادات		۰/۸۶۶				
۲- حفظ بنیان خانواده			۰/۸۷۳			
۳- تحقیر کردن				۰/۸۵۲		

۰/۸۸۲	۴- ترس از ترک همسر در قبال بیان خواسته‌ها
۰/۸۹۹	۵- ترس از ترک همسر در قبال مشکلات جنسی
۰/۸۹۰	۶- حفظ آرامش خود و فرزندان
۰/۸۲۰	۷- جلوگیری از جریحه‌دار شدن احساسات همسر
۰/۸۵۱	۸- جلوگیری از تهاجم و پرخاشگری همسر
۰/۷۷۷	۹- عدم علاقه همسر به شنیدن صحبت‌ها
۰/۷۵۵	۱۰- عدم صداقت در رابطه
۰/۸۲۵	۱۱- عدم رازداری
	۱۲- بدبینی نسبت به رفتار همسر
۰/۸۲۹	۱۳- نبود علاقه و دوست داشته شدن توسط همسر
۰/۷۶۷	۱۴- ظفره رفتن از صحبت در مورد مشکلات
۰/۷۶۶	۱۵- انزجار از همسر
۰/۸۰۷	۱۶- سکوت به نشانه بی‌علاقگی به همسر
۰/۸۲۳	۱۷- عدم اهمیت به بیان مسائل و مشکلات از سوی همسر
۰/۷۶۸	۱۸- مشکل بودن بیان عواطف و احساسات
۰/۸۵۶	۱۹- سکوت در هنگام تصمیم‌گیری‌های خانوادگی
۰/۸۳۰	۲۰- قهر با همسر در هنگام دلخوری
۰/۸۲۴	۲۱- سکوت در هنگام بروز مشاجرات خانوادگی
۰/۸۰۷	۲۲- سکوت به نشانه نارضایتی از کارهای همسر
۰/۸۰۹	۲۳- عدم درد و دل کردن با همسر
۰/۷۷۸	۲۴- عدم اشتیاق همسر به شنیدن صحبت‌ها
۰/۸۴۶	۲۵- نبود فرصت گفتگو به دلیل مشغله‌های زیاد
۰/۷۹۰	۲۶- عدم تصمیم‌گیری صحیح
۰/۸۳۸	۲۷- شرم از بیان علاقه کلامی به همسر
۰/۸۴۴	۲۸- عدم گفتگوی راحت در مورد مسائل جنسی
۰/۸۷۳	۲۹- عدم بیان نیازهای جنسی
۰/۸۳۳	۳۰- عدم احساس آزادی در تمایلات جنسی
	۳۱- عدم بیان مسائل و مشکلات جنسی
۰/۸۸۵	۳۲- ابراز عقیده راحت در مورد تربیت فرزندان
۰/۸۳۳	۳۳- عدم نظر مشترک درباره تشویق و تنبیه کودکان
۰/۸۴۳	۳۴- سکوت در ارتباط با موارد تربیتی فرزندان
	۳۵- مانع بودن بچه‌ها از درد و دل با همسر
	۳۶- دخالت نکردن در مشکلات و مسائل فرزندان

شیوه استخراج: آنالیز مؤلفه‌های اساسی شیوه چرخش: پروماکس با نرمال‌سازی کیزر

-شناخت ماتریس همبستگی بین عامل‌ها: جدول (۷) ماتریس همبستگی بین مؤلفه‌ها را نشان می‌دهد که با توجه به مقادیر حاصل شده می‌توان همبستگی بین مؤلفه‌ها را بدست آورد.

با توجه به جدول شماره (۷) می‌توان مشاهده نمود که مؤلفه اول بیشترین میزان همبستگی را با سایر مؤلفه‌ها دارد و در این بین بالاترین همبستگی بین مؤلفه اول (عدم مهارت‌های ارتباطی) با مؤلفه دوم (ترس) با مقدار ضریب همبستگی (۰/۷۱۱) می‌باشد. سایر مؤلفه‌ها از همبستگی‌های بالا و معنی‌داری برخوردارند.

جدول ۷. ماتریس همبستگی بین مؤلفه‌های استخراج شده بعد از چرخش

مؤلفه‌ها						گویه‌ها
۶	۵	۴	۳	۲	۱	
					۱	۱. عدم مهارت‌های ارتباطی
				۱	۰/۷۱۱	۲. ترس
			۱	۰/۳۹۸	۰/۴۶۳	۳. بی‌علاقگی به همسر
		۱	۰/۴۳۵	۰/۵۹۹	۰/۶۴۳	۴. موانع فرهنگی و ذهنی
	۱	۰/۳۵۳	۰/۳۹۷	۰/۲۷۹	۰/۳۰۲	۵. فرزندان
۱	۰/۲۴۶	۰/۲۶۵	۰/۴۶۰	۰/۴۰۵	۰/۴۱۵	۶. شک و بدبینی

شیوه استخراج: آنالیز مؤلفه‌های اساسی شیوه چرخش: پروماکس با نرمال‌سازی کیزر

بحث و نتیجه‌گیری

باتوجه به روند رو به رشد طلاق در ایران و از آنجا که تاکنون پرسشنامه معتبری جهت سنجش سکوت زناشویی، وجود ندارد لذا حال هدف پژوهش حاضر، بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی پرسشنامه سکوت زناشویی و رابطه آن با طلاق عاطفی بوده است.

مؤلفه‌های پرسشنامه محقق ساخته سکوت زناشویی در برگیرنده ۶ مؤلفه‌ی ترس، شک و بی‌اعتمادی، بی‌علاقگی به همسر، عدم مهارت‌های ارتباطی، موانع فرهنگی و ذهنی و فرزندان توسط محقق ارائه گردیده است. نتایج نشان داد که مجموع مؤلفه‌های استخراج شده توانسته‌اند به میزان زیادی تغییرات هر گویه را تبیین کنند. همچنین ۶ مؤلفه بدست آمده توانسته‌اند با هم بیش از ۷۱ درصد واریانس کل مؤلفه‌ها را تبیین کنند. پرسشنامه

حاضر ضرایب هماهنگی درونی رضایت بخشی داشته اند و به طور شهودی نیز می توان تصور کرد که سکوت زناشویی در هر زمان از تعارضات می تواند بر اساس مقیاس های ارائه شده رابطه بین زوجین را دچار اختلال کرده و یا رابطه عاطفی آن ها را تحت تأثیر قرار دهد. با توجه به نتایج بدست آمده از تحلیل اکتشافی که به شیوه استخراج آنالیز عامل های اساسی و شیوه چرخش متمایل پروماکس صورت گرفت، پرسشنامه سکوت زناشویی در قالب ۶ مؤلفه تقلیل پیدا کرد که مؤلفه اول آن «عدم مهارت های ارتباطی» با ۹ گویه مهم ترین مؤلفه محسوب می شود و بالاترین میزان همبستگی را با سایر مؤلفه ها دارد. همچنین مؤلفه های سوم و چهارم نیز با عناوین «بی علاقهگی به همسر» و «موانع فرهنگی و ذهنی» بیشترین میزان همبستگی را با مؤلفه اول داشتند و پس از مؤلفه اول بیشترین میزان همبستگی را با سایر عوامل دارند.

یکی از محدودیت های این پژوهش عدم دستیابی به هنجارهای بین المللی و ملی بود، محدودیت دیگر آن عدم مطالعات مشابه در کشورهای مختلف جهت مقایسه با نتایج حاضر بود. به نظر می رسد که این ابزار بتواند در زمینه غربالگری اولیه زوجین، در خانواده درمانی و محیط های مشاوره ای و درمانی به خصوص درمان مشکلات خانوادگی و در محیط های پژوهشی سودمند و قابل کاربرد باشد. همچنین جهت بررسی روابط زوجین و غنی سازی این روابط جهت بالا بردن کیفیت زندگی زناشویی نیز آن را به کار برد. بنابراین با توجه به اینکه سکوت زناشویی تعریف خاصی در جامعه دارد، این پژوهش در جهت ارائه یک ابزار فارسی کوتاه و مفید برای سنجش سکوت زناشویی خواهد بود و با در نظر گرفتن ویژگی های مطلوب آن، می توان آن را در جهت نیل به اهداف پژوهشی، درمانی و تشخیصی به کار برد.

این مطالعه نیز مانند سایر مطالعات حوزه علوم رفتاری و روان شناسی دارای محدودیت هایی بود. از جمله محدودیت های پژوهش حاضر مربوط به ابزار جمع آوری داده های پژوهش است یعنی پرسشنامه می تواند موجب سوگیری و تحریف در پاسخ های آزمودنی ها باشد. در همین راستا پیشنهاد می شود در پژوهش آتی علاوه بر زوجین در آستانه طلاق، زوجین دارای رضایت زناشویی بالا و پایین نیز با توجه به سکوت زناشویی مورد توجه و مطالعه قرار گیرند.

این مقاله برگرفته از یک طرح پژوهشی در سال ۱۳۹۶ می باشد. پژوهشگر از زحمات عزیزان شرکت کننده در پژوهش جهت اجرای این پژوهش صمیمانه تشکر می نماید.

منابع

- استیل، لیز و کید، وارن. (۲۰۰۱). *مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی مهارتی خانواده*. ترجمه فریبا سیدان و افسانه کمالی (۱۳۸۸). تهران: انتشارات دانشگاه الزهرا.
- آبروی، مریم؛ بهرامی، فاطمه؛ فاتحی زاده، مریم السادات و شاهمرادی، سمیه. (۱۳۹۰). عوامل پیش‌بینی کننده طلاق عاطفی. *فصلنامه پژوهش‌های مشاوره*، ۱۱(۴۴)، ۱۰۸-۱۲۵.
- ثنایی، باقر. (۱۳۷۹). *مقیاس‌های سنجش خانواده و ازدواج*. تهران: انتشارات بعثت.
- خدابخشی کولایی، آناهیتا؛ فلسفی نژاد، محمدرضا و صبوری، زهره. (۱۳۹۸). بررسی میزان و مؤلفه‌های طلاق عاطفی در پرستاران متأهل بیمارستان‌های شهر تهران. *فصلنامه پژوهش توان‌بخشی در پرستاری*، ۵(۳)، ۴۰-۴۶.
- خان محمدی، ذبیح‌اله؛ بزازیان، سعیده؛ امیری مجد، مجتبی و قمری محمد. (۱۳۹۷). پیش‌بینی طلاق عاطفی بر اساس نیازهای بنیادین روان‌شناختی، انتظارات زناشویی و عملکرد خانواده. *فصلنامه روانشناسی خانواده*، ۵(۱)، ۱۷-۳۰.
- رضایی، محمد؛ میرزاده کوهشانی، فرشته و یعقوبی، الهام. (۱۳۹۶). تعاملات عاطفی زوجین و نقش آن در طلاق عاطفی و اقدام به طلاق. ۵۲(۱)، ۵۸۵-۶۰۴.
- عسگرآباد، مجتبی و حاجی حیدری، زهرا. (۱۳۹۴). علل خیانت زناشویی از دیدگاه زوجین مراجعه کننده به دادگاه خانواده. *فصلنامه خانواده پژوهی*، ۱۱(۴۲)، ۱۵۸-۱۸۶.
- گاتمن، جان (۱۳۸۵). *هفت اصل برای زندگی کارآمد*. ترجمه نسرین مصباح، سپیده معتمدی و حمید پیروی. تهران: انتشارات ایتا.
- نوابی نژاد، شکوه. (۱۳۹۶). *مشاوره ازدواج و خانواده‌درمانی*. تهران: انتشارات انجمن اولیا و مربیان.

Matson, R. E., Rogge, R. D., Johnson, M. D., Davidson, E., K., B., & Fincham, F., D. (2013). The positive and negative semantic demotions of relationship satisfaction. *Personal Relationship*, 20, 328-355